

Internationale
Architectuur
Biënnale
Rotterdam

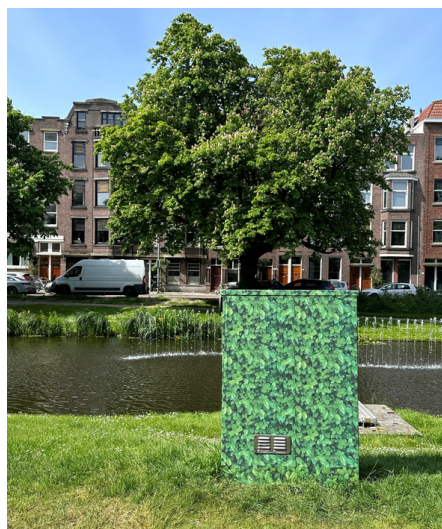
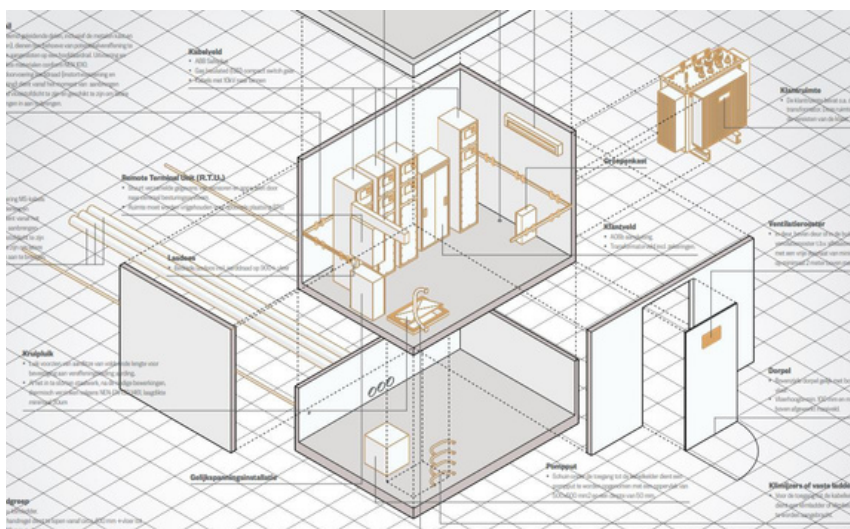
Jaarverslag Overview 2023

Onderzoek

Jeux des joules

In 2023 lanceerden de gemeenten Rotterdam, Utrecht en Amsterdam het Transitie-atelier Jeux de Joules, een initiatief in samenwerking met IABR, LOLA Landscape Architects en DRIFT, gericht op de ruimtelijke uitdagingen van de energietransitie. Deze overgang naar hernieuwbare energie, essentieel voor stadsplanning, infrastructuur en energieproductie, vereist een strategische aanpak voor het integreren van 48.000 nieuwe transformatorhuisjes in het Nederlandse stadsbeeld. Het atelier, onder leiding van Peter Veenstra van LOLA, streeft naar innovatieve oplossingen die technische innovatie, esthetiek, en multifunctionaliteit combineren. Met een reeks werksessies en publieke voordrachten betreft het project diverse stakeholders, waaronder technische partners en ontwerpteam, om te werken aan een naadloze en minimale impact van deze transitie op het stedelijk landschap. De uitkomsten zullen worden onthuld tijdens de volgende editie van de IABR.

Jeux de Joules: Systeemonderzoek. © BRIGTH en een transformatorhuisje. Foto: Saskia van Stein

Atelier A16 Rotterdam, mobiliteit als vliegwiel voor verandering

Het Atelier A16-Rotterdam, opgezet door de gemeente Rotterdam, Rijkswaterstaat, TU Delft, en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in samenwerking met Vereniging Deltametropool, is een IABR-initiatief dat zich richt op de toekomstige rol van de A16 en de omliggende gebieden. Het streeft ernaar via ontwerpend onderzoek een nieuw perspectief te bieden op hoe deze infrastructuur en de interactie met de stad Rotterdam—met inbegrip van Alexanderpolder, de Oostflank en de brug naar Zuid—kunnen dienen als katalysator voor bredere maatschappelijke en ruimtelijke waardecreatie. Met een kick-off workshop geleid door Saskia van Stein en bijdragen van diverse adviseurs, is het project van start gegaan met de inzet van ontwerpbureaus West 8 en H+N+S. De resultaten zullen gepresenteerd worden tijdens de IABR 2024. Dit project is deel van een groter kennis- en innovatieprogramma over stedelijke ringwegen en ruimtelijke ontwikkeling, waarbij de IABR zorgt voor een vruchtbare uitwisseling en co-creatie tussen ontwerpers, bewoners, en bestuurders.

Agents of change

De IABR heeft Agents of Change benoemd—jonge professionals die onderzoek doen naar vernieuwende thema's buiten de gangbare discussies—om zo nieuwe sociale en culturele vraagstukken te verkennen en deze in het publieke debat te introduceren. Dit jaar omvatten de thema's onder andere fortificatie en koloniale patronen door de Australische architect Oskar Johanson, een veranderend ruimtebegrip door de Berlijnse theoreticus Patricia Reed, en de EU's outsourcing van energieproductie onderzocht door de Oekraïense architecte Lesia Topolnyk. Robbert de Vrieze verkent de mogelijkheid van sociaal inclusieve gentrificatie door lokale waardecreatie.

Energie landschap in Marokko. Foto: Lesia Topolnyk

Lesia Topolnyk. Foto: Lesia Topolnyk

Panorama Oekraïne

In 2022 doneerde architect Floris Alkemade zijn Grote Maaskantprijs geld aan de IABR om een wederopbouwatelier voor Oekraïne op te zetten, leidend tot het Panorama Oekraïne-programma dat zich richt op toekomstvisies voor het land. In 2023 organiseerde IABR een workshop gericht op watermanagement en de wederopbouw van Oekraïne, specifiek rondom de Dnipro delta en de verwoeste Kakhovka-dam. Deelnemers, waaronder internationaal jong talent via het Archiprix-netwerk, werkten samen met Nederlandse en Oekraïense architecten en experts aan plannen die tijdens een vijfdaags evenement in Rotterdam werden gepresenteerd. De resultaten zijn online beschikbaar en dienen als inspiratiebron voor andere conflictgebieden, met de samenwerking van diverse Nederlandse en Oekraïense partners. In 2024 zullen thema's als woningbouw, digitalisering, en voedselzekerheid verder worden verkend binnen dit project.

Deelnemers workshop en brainstorm Werken aan Water. Foto's: Sabine van der Vooren

DOWN TO EARTH

"DOWN TO EARTH: Ontwerpen voor het eindspel" is een cruciale oproep aan ontwerpers om actie te ondernemen tegen de klimaatcrisis, samengesteld door George Brugmans, hoofdcurator van de IABR. Het boek, voortkomend uit de 9e editie van IABR getiteld DOWN TO EARTH, verkent ontwerpend onderzoek en de resultaten daarvan uit verschillende IABR-Ateliers, zoals Rotterdam III en Oost-Vlaams Kerngebied. Het bespreekt onze complexe relatie met het Antropoceen en biedt een visie op hoe ontwerpers een cruciale rol kunnen spelen in het vormgeven van de toekomst. De publicatie, ontworpen door ARK en gedrukt bij Stokroos, is mogelijk gemaakt met steun van diverse fondsen en overheidsinstanties.

DOWN TO EARTH. Foto's: Rick Keus

Programmering

Carbon Stories

De serie Carbon Stories katalyseerde het gesprek over de (on)mogelijkheid van een klimaatpositieve gebouwde omgeving. De perspectieven van de financier, ontwikkelaar, ontwerper, bouwer, adviseur en materiaalleverancier kwamen hierbij aan bod. In een serie thematische bijeenkomsten werd het CO2-vraagstuk in de bouwsector breed uitgediept. De gesprekken, presentaties, workshops werden gemoderd door wetenschapsjournalist Geert Maarse.

Carbon Stories op 23 februari 2023. Foto's: Jacqueline Fujijkschot

Geldinzameling voor Turkije en Syrië

Op 17 maart 2023 organiseerde Het Nieuwe Instituut, in samenwerking met Artists in Solidarity Netherlands en diverse culturele partners waaronder IABR en Kunstinstituut Melly, een benefietactie ter ondersteuning van de slachtoffers van de recente aardbevingen in Turkije, Syrië, en de Koerdische gebieden. De avond, gemodereerd door IABR-directeur Saskia van Stein en met een bijdrage van de Syrische architect Marwa Al Sabouni, richtte zich op fondsenwerving. De opbrengsten werden gedoneerd aan verschillende organisaties die hulp bieden in de getroffen regio's, waaronder ondersteuning voor vrouwen, kinderen, migranten, vluchtelingen, LGBTI+ personen, sekswerkers, en dieren. Het evenement trok 150 bezoekers en was ook via online streaming te volgen.

Water Works, Ecologies of Entanglement

Op 24 maart 2023 organiseerden de IABR en de Embassy of Water, onderdeel van de Dutch Design Foundation, een waterevenement parallel aan de VN Water Conferentie in New York, gericht op de complexe wateruitdagingen in Nederland zoals droogte, zeespiegelstijging, en overstromingen. Dit evenement belichtte de noodzaak voor fundamentele en systemische veranderingen in onze benadering van waterbeheer, met een focus op regeneratieve ontwerp oplossingen en de integratie van niet-menselijke ecologieën. Het benadrukte de rol van ontwerp en verbeelding in het adresseren van deze kwesties, met bijdragen van experts zoals Floris Alkemade en Fransje Hooimeijer. Het doel was om nieuwe inzichten te vertalen naar de praktijk, anderen mee te nemen in dit proces, en de 'stem van water' te verankeren binnen landschappelijke en stedelijke structuren, met Marsha Simon als moderator.

Water Works, ecologies of entanglement. Foto's: Sabine van der Vooren

New Store Back Office Dialogue

De New Store Back Office Dialogue, een samenwerking tussen de IABR en het Nieuwe Instituut, onderzoekt niet-extractieve waardemodellen en kijkt naar de achterliggende processen van consumptie zoals arbeid, infrastructuur, en distributie. Tijdens de derde editie op 14 juni deelden Irma Földényi, Selçuk Balamir, en Tom Frantzen hun inzichten over het transformeren van huidige financieel-economische modellen en de rol van ontwerp in het creëren van alternatieve waarden, met Saskia van Stein als moderator.

New Store Back Office. Foto's: Sabine van der Vooren

Rotterdam architectuurmaand: Water Day & Night

Op 30 juni, ter afsluiting van de Rotterdamse Architectuurmaand 2023, organiseerden IABR, Architectuur Instituut Rotterdam (AIR), en het Nieuwe Instituut de WATER DAY, een dag vol activiteiten gericht op de benutting van watergerelateerde uitdagingen als kansen voor het herstellen van de relatie met de natuur en het bevorderen van gezonde, inclusieve en veerkrachtige steden. Met rondleidingen, workshops, en lezingen door experts zoals Marco Vermeulen en Eva Pfannes, werden lokale en mondiale waterkwesties verkend en oplossingen besproken variërend van buurtwaterberging tot grootschalige ontwerpstrategieën. Het avondprogramma, WATER NIGHT, met sprekers zoals Shrishtee Bajpai en Henk Ovink, en gemoderd door Saskia van Stein van IABR, bood diepgaande inzichten in klimaatrechtvaardigheid en duurzame stedenbouw.

Water Night. v.l.n.r. Ziega van den Brink, Shrishtee Bajpai en Henk Ovink. Foto: Sabine van der Vooren

Welcoming Wednesday

In 2023 opende de IABR maandelijks haar deuren voor architecten, onderzoekers, stedenbouwers, schrijvers en anderen met ideeën over hoe bij te dragen aan de maatschappelijke uitdagingen veroorzaakt door klimaatverandering. Met het doel om voorbij onze beperkte horizons te kijken, verwelkomde de organisatie vragen, projecten, portfolio's en initiatieven. IABR-directeur Saskia van Stein had gesprekken met diverse professionals zoals Lesia Topolnyk en Harmen van der Wal van Krill, onder vele anderen, om een breed spectrum aan visies en benaderingen te verkennen.

Welcoming Wednesday met Harmen van der Wal. Foto's: Sabine van der Vooren en Vivian Ammerlaan

Samenwerkingen

Ministerie van Maak!

Na de succesvolle 'Ministerie van Maak!'-tentoonstelling tijdens de 10e IABR in 2022, trok het Ministerie van Maak! met deeltentoonstellingen en publieke programma's door de regio. Deze events waren gericht op het presenteren van innovatieve ontwerpen en maquettes en het bevorderen van discussies over regionale architectonische en landschappelijke uitdagingen. Architecten en ambtenaren werkten samen aan ruimtelijke oplossingen, met tentoonstellingen in onder meer het Provinciehuis Den Haag, Stadsschouwburg de Harmonie in Leeuwarden, het Waterschapshuis in Apeldoorn, en het Huis der Provincie in Arnhem. Daarnaast werden er lezingen en kennissessies gehouden, zoals tijdens de Dag van de Projectontwikkeling in Den Haag, de Dag van de Ontwerpkracht in Rotterdam, en de Brabantse Week van het Wonen in Den Bosch.

Deeltentoonstelling Provinciehuis. Foto's: Sabine van der Vooren

Ontwerpend Onderzoek Thirst

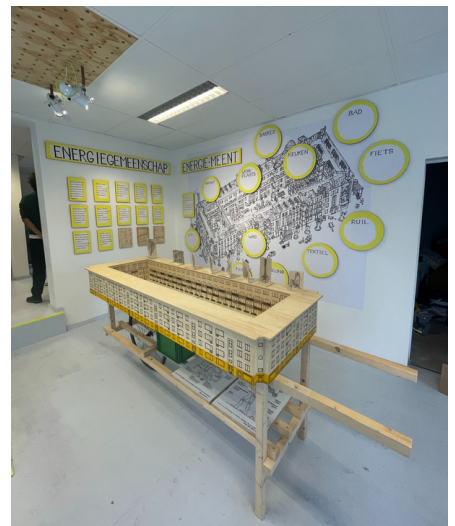
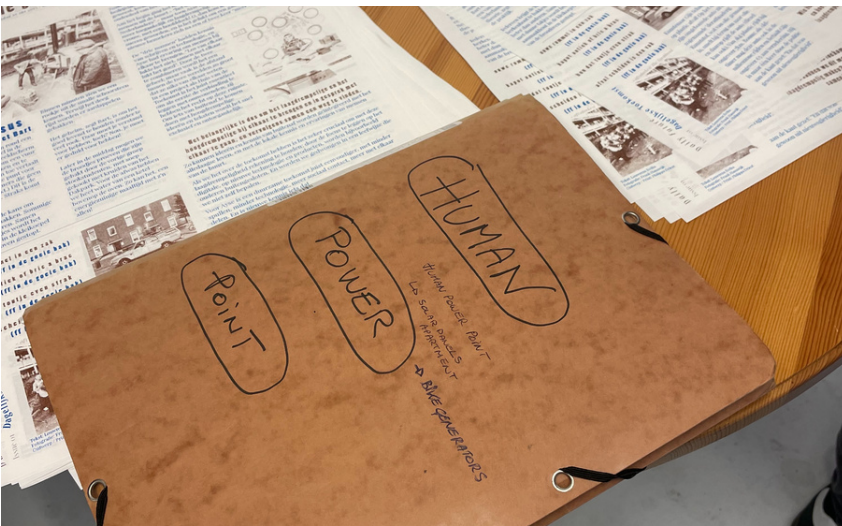
In 2023 werkten Design Academy Eindhoven, Waterschap de Dommel, en IABR samen in een transdisciplinair onderzoeksprogramma rond water, betrokkenheid 120 masterstudenten van de Design Academy onder leiding van Lada Hršak en Afaina de Jong. Het programma, THIRST, streefde ernaar de dialoog over water uit te breiden door design te verbinden met technologie, beleid, wetenschap, en kunst, in het licht van klimaatextremen, sociale rechtvaardigheid, en milieuitdagingen. Met een breed scala aan mentoren en gastdocenten, zoals Merwe Bedir en Anne van Kuijk, richtte het project zich op het onderzoeken van 'dorst' als metafoor en de culturele waarden rondom waterbeheer en deltadesign. Het programma benadrukte de cruciale rol van ontwerpers in de toekomst van onze planetaire waterhuishouding.

Aftrap THIRST. Foto: Ilse Meulendijks

IABR Commons Collectief BOTU

Sinds 2017 werkt de IABR samen met de Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken (BoTu) tot ten minste 2028, gericht op het 'van het gas af' gaan voor 2030. BoTu is een wijk met zowel kwetsbaarheden als weerbaarheden, mede door haar lage welvaart en hoge demografische diversiteit. Actieve bewoners zetten zich in voor de gemeenschap, delen kennis, en werken aan een betere, klimaat-adaptieve leefomgeving. IABR ondersteunt BoTu als proeftuin voor energietransitie en burgerschap. In 2022 en 2023 werden onderzoeken en initiatieven zoals het IABR Commons Collectief BoTu en het Huis van de Toekomst gelanceerd, die focussen op gemeenschapsplekken, eigendomsposities, en lokale eigenaarschap (commons) met als doel een sociaal rechtvaardige energietransitie. Dit sluit aan bij toekomstige projecten zoals Transition-Scapes en IABR 2024: Nature of Hope, en omvat initiatieven in het Professor J.J.P. Oudblok voor de energietransitie.

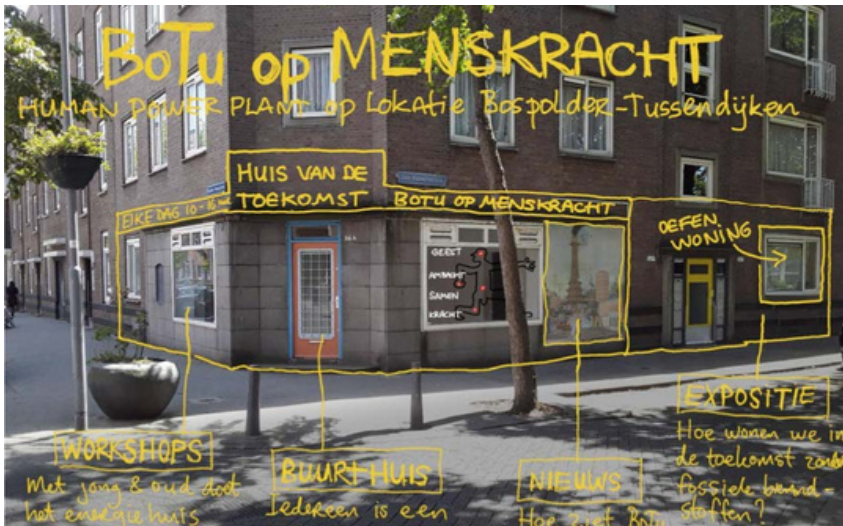

Openingsevenement van de EnergieMeent. Foto's: Huis van de Toekomst.

Transition-Scapes

IABR werkt samen met de Hogeschool van Amsterdam (HvA) aan het onderzoeksproject Transition-Scapes, onder leiding van curator Linda Vlassenrood, om een nieuwe ontwerpmethodologie te ontwikkelen voor het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen. Dit tweejarige project, gefocust op visie, participatie, en institutionele verandering, integreert IABR's ervaringen, met name in de Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken (BoTu), waar IABR al langere tijd actief is. In 2023 hebben verkennende gesprekken plaatsgevonden om deze Rotterdamse casus te koppelen aan het onderzoek, mede door de inspanningen van het Huis van de Toekomst en het BoTu Commons Collectief. Met de bijdrage van ontwerp bureaus zoals Bright en Generation.Energy, start het project in 2024 met een reeks workshops in BoTu, terwijl er parallel een vergelijkbaar traject loopt in Haven-Stad in Amsterdam in samenwerking met Arcam.

De locatie van Huis van de Toekomst en de wijk Bospolder-Tussendijken in Rotterdam. Afbeeldingen: Huis van de Toekomst.

Rotterdamse Architectuurinstellingen

Sinds 2023 werken Rotterdamse architectuurinstellingen, verenigd in het Rotterdams Architectuur Cultuuroverleg (RAC), waaronder IABR, AFFR, AIR, en het Nieuwe Instituut, samen aan een gezamenlijke visie op architectuur voor de culturele agenda van de stad. Het RAC streeft naar een divers en meerstemmig architectuurlandschap in Rotterdam, pleit voor behoud en uitbreiding van eigenheid binnen dit veld, en belicht de kloof tussen beleid en financiële ondersteuning in brieven aan de gemeente. Daarnaast heeft IABR samen met AIR en ARCAM een open brief gestuurd naar Staatssecretaris Uslu om beleid te vormen vanuit het bestaande netwerk van architectuurinstellingen. Dit initiatief benadrukt het belang van architectuur in de stedelijke ontwikkeling en cultuurbeleid van Rotterdam, ondersteund door opdrachten aan experts zoals Sergio M. Figueiredo, Arie Lengkeek, en Catja Edens, om de rol en publieke waardering van architectuur in de stad te onderzoeken.

Fotocredits

Voorpagina boven naar beneden. vlnr.

Saskia van Stein en Jasmine Montana. Foto: Vivian Ammerlaan

Water night. Foto: Sabine van der Vooren

CarbonLab. Foto: Sabine van der Vooren

Workshop Werken aan Water. Foto: Sabine van der Vooren

Achterpagina boven naar beneden. vlnr.

Maquette Ministerie van Maak. Foto: Sabine van der Vooren

Werken aan water. Foto: Sabine van der Vooren

Deeltentoonstelling I. Foto: Sabine van der Vooren

Deeltentoonstelling II. Foto: Sabine van der Vooren

Deeltentoonstelling III. Foto: Sabine van der Vooren

Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam

